

Öğretmen adaylarının öz yeterlik algıları ile akademik alanda arzularını erteleme düzeylerine yönelik görüşleri*

Recep AYDIN**
Yunus Emre ÖMÜR***
Türkan ARGON****

Özet

Bu çalışmanın amacı, öğretmen adaylarının öz yeterlik algılarıyla akademik alanda arzularını erteleme düzeylerine yönelik görüşlerini çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Araştırmanın evrenini, 2012-2013 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmada rastgele örneklem alma yöntemi uygulanarak 825 öğretmen adayına ulaşılmıştır. Araştırmaya göre öğretmen adaylarının öz yeterlik algıları “oldukça yeterli” düzeyindeyken, arzularını erteleme algı düzeyleri $\bar{x} = 2,62$ puanla “Belki B’yi seçerim” şeklinde akademik çalışmalara yer verdikleri anlaşılmaktadır. Bu çalışmada Öz Yeterlik Ölçeği ile Akademik Alanda Arzuların Ertenenmesi Ölçeği; cinsiyet, öğretim türü, bölüm ve not ortalaması açısından anlamlı fark ortaya koymuştur. Öğretmen adaylarının öz yeterlik algılarıyla akademik alanda arzularını erteleme düzeyleri arasında düşük düzeyde pozitif, anlamlı ilişki söz konusudur.

Anahtar kelimeler: Öğretmen adayı, öz yeterlik, akademik alanda arzuların ertelenmesi.

Pre-service teachers’ perception of self-efficacy and academic delay of gratification

Abstract

This research investigates the relationship between prospective teachers’ self-efficacy perceptions and their levels of academic delay of gratification. The universe of the study consists of prospective teachers enrolled at Abant İzzet Baysal University in 2012-2013 educational year. Random sampling method has been utilised to select the participants and 825 prospective teachers participated in the study. According to the results of the study, mean of their self-efficacy beliefs was found to be 3,81 and their mean of academic delay of gratification was found to be 2,62. There is a statistically

* Bu çalışmanın ilk hali, 8. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi’nde (7-8 Kasım 2013, Marmara Üniversitesi) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi, raydinn@gmail.com

*** Araş.Gör., Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, yunusemre.omur@gmail.com

**** Doç.Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, turkanargon@hotmail.com

significance when the ratings of scales and prospective teachers' demographic variables are considered. Also, there is a statistically significant and positive relationship between prospective teachers' self-efficacy beliefs and their level of academic delay of gratification.

Keywords: Prospective teacher, self-efficacy, academic delay of gratification.

Giriş

Bandura'nın (1997) geliştirdiği sosyal öğrenme kuramından kaynaklanan bir kavram olan öz yeterlik kavramı, kişinin bir başarıya ulaşmak için gerekli eylemleri organize edebilmesi ve hayata geçirebilmesine yönelik inancı olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle kişinin belirli bir işi başarıyla en iyi şekilde yerine getirebileceğine olan inancıdır. Başka bir ifadeyle öz yeterlik bir tür beceri değil, bireyin sahip olduğu becerileri en etkili biçimde nasıl uyguladığıyla ilişkilidir. Birey öz yeterlik algısını kendi deneyimlerinden yola çıkarak geliştirdiği gibi sosyal çevresinde kendisine örnek aldığı kişilerden ya da kendi tavır ve davranışlarının sonuçlarını çevresindekilerle karşılaştırarak geliştirebilmektedir (Bandura, 1997).

Öğretmenlerin eğitimsel inançları ile planları, öğretimsel kararları ve sınıf içindeki uygulamaları arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır (Pajares, 1992). Özellikle öğretmenlerin mesleki başarısını ve verimliliğini etkileyen bu inançların başında öz yeterliğine ilişkin inancı gelmektedir. Allinder (1995) öğretmen yeterliğini öğrenci performansına etki edebilme inancı olarak tanımlamaktadır. Bu tanımdan yola çıkılırsa öğretmenin öz yeterlik algısının, öğretmenin öğrenci başarısına olumlu yönde etki edebileceğine olan inancından etkilendiği söylenebilir. Öğretmenliğin öğretmeyle birlikte sürekli gelişim ve öğrenmeyi de temellerinde barındıran bir meslek olması, öğretmenin öz yeterlik algısının yüksek olmasını oldukça önemli kılmaktadır. Diğer yandan Nespor'a (1987; akt. Albion, 1999) göre, bilginin aksine inançların yeni problemlere esnek bir şekilde uygulanabilmelerinden dolayı, öğretmenler tarafından karşılaşılan birçok probleme ilişkin strateji geliştirme ve çözüm üretmede inançlarının rolünün de büyük önem taşıdığı unutulmamalıdır.

Klasik anlamdaki arzuların ertelenmesi davranışının akademik alana uygulanması ilk defa Bembenutty ve Karabenick (1998) tarafından gerçekleştirilmiştir. Arzuların ertelenmesi bireyin zamansal olarak uzak, önemli ve değerli olan akademik ödül, hedef ve amaçlar için anlık olarak ulaşabileceği ve dürtüleri memnun edecek fırsatları ertelemesidir (Avcı ve Erden, 2013). Nitekim Avcı ve Erden (2013) yaptıkları araştırmada akademik görevlerini yerine getirmek için anlık arzularından kolaylıkla vazgeçebilen öğretmen adaylarının akademik başarılarında artış olduğu sonucuna varmışlardır. Ayrıca Avcı (2008), çevredeki çeldiricilere karşı koyabilen öğrencilerin hedeflerine ulaşmasının daha kolay olacağını vurgulamaktadır.

Öğretmen adayını mesleki anlamda başarıya götürebilecek en önemli öğelerden birisi kendisini mesleki anlamda yeterli görmesidir. Çünkü kendini mesleki anlamda yeterli görmeyen bireyin başarıya ulaşması oldukça zordur. Kişiyi başarıya götüren diğer bir hususun akademik alanda arzularını erteleme düzeyi olduğu söylenebilir. Çünkü anlık arzularından vazgeçerek bu

vakti akademik alandaki çalışmalarına ayıran bireylerin başarılarındaki artış, alan yazında ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda gelecekte eğitim sistemi içerisinde yer alacak öğretmen adaylarının öz yeterlikleri ve akademik alanda arzularını erteleme düzeylerine yönelik görüşlerinin araştırılmasının sadece kendileri için değil, yetiştirecekleri öğrenciler için de önem taşıdığı söylenebilir.

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda bu araştırmanın amacı, 2012-2013 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının öz yeterlik algıları ile akademik alanda arzularını erteleme düzeylerine yönelik görüşleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bu genel amaç doğrultusunda araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının;

a. Öz yeterlik algı düzeyleri nedir?

b. Akademik alanda arzularını erteleme düzeyleri nedir?

2. Öğretmen adaylarının öz yeterlik algıları ile akademik alanda arzularını erteleme düzeylerine yönelik görüşleri kişisel değişkenlere göre (cinsiyet, öğretim türü, bölüm, not ortalaması) anlamlı fark ortaya koymakta mıdır?

3. Öğretmen adaylarının öz yeterlik algıları ile akademik alanda arzularını erteleme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın modeli

Araştırma tarama modelindedir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımları olup, araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içerisinde ve var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2002). Bu doğrultuda yapılan bu çalışma ile öğretmen adaylarının öz yeterlik algıları ile akademik alanda arzuları erteleme düzeylerine yönelik görüşleri ve bu iki değişkene yönelik görüşleri arasındaki ilişki var olan şekliyle belirlenmeye çalışılmıştır.

Evren ve örneklem

Araştırmanın evrenini 2012-2013 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Evren kapsamında toplam 4469 öğretmen adayı bulunmaktadır. Araştırmada basit rastgele örneklem alma yöntemi kullanılmıştır. 1100 öğretmen adayına ölçek dağıtılmış, 958 adet ölçek geriye dönmüştür. 133 ölçek çeşitli sebeplerle (boş madde, kişisel bilgilerdeki eksiklikler vb.) değerlendirme dışı bırakılmıştır. Bu doğrultuda 825 öğretmen adayı bu çalışmanın örneklemi oluşturmuştur.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %34'ü (n=284) erkek, %66'sı (n=541) kadındır. Öğretmen adaylarının %68'i (n=564) I. öğretim öğrencisi iken, %32'si (n=261) II. öğretim

öğrencisidir. Not ortalamalarına bakıldığında %15'inin (n=122) 1-2 arasında, %69'unun (n=571) 2-3 arasında, %16'sının ise (n=132) 3-4 arasında not ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Bölüm değişkeni açısından öğretmen adaylarının %16'sı (n=130) İngilizce, %3'ü (n=23) Güzel Sanatlar, %15'i (n=120) Matematik ve Fen Bilimleri, %28'i (n=231) Sınıf Öğretmenliği, %16'sı (n=139) Türkçe ve Sosyal Bilgiler, %22'si ise (n=182) Özel Eğitim Öğretmenliği alanında öğrenim görmektedir.

Veri toplama aracı

Araştırmada ölçme aracı olarak Avcı ve Erden (2013) tarafından Türkçeye uyarlanan Akademik Alanda Arzuların Ertelenmesi Ölçeği ile Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından geliştirilen Öğretmen Öz Yeterlik Ölçeği kullanılmıştır.

Akademik Alanda Arzuların Ertelenmesi Ölçeği: Avcı ve Erden (2013) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek, tek boyutlu ve 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki her soruda A ve B olmak üzere iki seçenek bulunup, “Kesinlikle A’yı seçerim (1)”, “Belki A’yı seçerim (2)”, “Belki B’yı seçerim (3)”, “Kesinlikle B’yı seçerim (4)” şeklinde 4’lü likert tipidir. Ölçeğin yapı geçerliği doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiş, bütününe yönelik Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .79 olarak verilmiştir. Bu araştırmada ise Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .52’dir.

Öğretmen Öz Yeterlik Ölçeği: Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya (2005) tarafından geliştirilen Öğretmen Öz Yeterlik Ölçeği 24 madde ve üç alt boyuttan oluşmaktadır. “Öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik”, “öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlik”, “sınıf yönetimine yönelik öz yeterlik” ölçeğin alt boyutlarıdır. Ölçek, yetersiz (1), çok az yeterli (2), biraz yeterli (3), oldukça yeterli (4) ve çok yeterli (5) şeklinde 5’li Likert tipidir. Ölçeğin bütününe yönelik Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .93 olup, bu araştırmada da .93 olarak tespit edilmiştir.

Verilerin çözümü ve yorumlanması

Araştırmada elde edilen veriler SPSS paket programından yararlanılarak çözümlenmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini test etmek için Kolmogorov-Smirnow testi yapılmış, verilerin normal dağılmadığı saptandığından non-parametrik testler kullanılmıştır. Alt probleme bağlı olarak verilerin çözümlenmesinde yüzde, frekans, aritmetik ortalama, standart sapma, Mann-Whitney, Kruskal-Wallis testi, korelasyon analizi uygulanmıştır. Farklılıkların anlamlılığının test edilmesinde anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Öğretmen adaylarının öz yeterlik algıları ile akademik alanda arzularını erteleme düzeylerine yönelik görüşleri

Öğretmen adaylarının öz yeterlik algıları ile akademik alanda arzularını erteleme düzeylerine yönelik görüşlerine ilişkin ortalama puanları ve standart sapmaları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Öğretmen Adaylarının Öz Yeterlik Algıları ile Akademik Alanda Arzulananı Erteleme Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçekler ve alt boyutları	N	\bar{x}	S
Öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik	825	3,79	4,35
Öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlik	825	3,80	4,65
Sınıf yönetimine yönelik öz yeterlik	825	3,84	4,70
Toplam öz yeterlik algısı	825	3,81	12,53
Toplam akademik alanda arzuların ertelenmesi	825	2,62	4,91

Tablo 1 incelendiğinde öğretmen adaylarının akademik alanda arzularını erteleme düzeylerinin $\bar{x} = 2,62$ puanla “Belki B’yi seçerim” düzeyinde olduğunu görülmektedir. İki seçenekli olan ölçek maddelerinin “B” seçeneğinde öğretmen adaylarının akademik çalışmalara yer verdiklerine dair maddeler bulunmaktadır: Madde 1 “Daha yüksek not alma ihtimalini artırmak için evde kalıp ders çalış”, madde 2 “Dersler bitene kadar geziye çıkmayı ertele” gibi. Bu durumda öğretmen adaylarının kısmen de olsa akademik çalışmaları için arzularını erteledikleri söylenebilir. Öğretmen adaylarının toplam öz yeterlik algılarının akademik ortalaması $\bar{x} = 3,81$ ile “oldukça yeterli” düzeyinde olup, bu konuda kendilerini oldukça yeterli gördükleri anlaşılmaktadır. Öz Yeterlik Ölçeği’nin alt boyutlarına bakıldığında öğretmen adayları en fazla $\bar{x} = 3,84$ puan ortalamasıyla sınıf yönetimine yönelik öz yeterlik boyutunda kendilerini yeterli gördükleri anlaşılmaktadır. Öğretmen adaylarının diğer boyutlarda öz yeterlik algıları öğrenci katılımına yönelik $\bar{x} = 3,79$, öğretim stratejilerine yönelik $\bar{x} = 3,80$ ’dir. Görüldüğü gibi bütün boyutlarda ortalamalar birbirine yakındır.

Kişisel değişkenlere göre öğretmen adaylarının görüşleri

Cinsiyet değişkeni için yapılan Mann-Whitney testi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Öğretmen Adaylarının Öz Yeterlik Algıları ile Akademik Alanda Arzulananı Erteleme Düzeylerine Yönelik Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılığı İçin Yapılan Mann-Whitney Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra	Sıra Toplamı	U	P
Öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik	Erkek	284	383,98	109051,00	68581	,011
	Kadın	541	428,23	231674,00		
Öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlik	Erkek	284	389,68	110669,00	70199	,041
	Kadın	541	425,24	230056,00		
Sınıf yönetimine yönelik öz yeterlik	Erkek	284	415,89	118113,00	76001	,800
	Kadın	541	411,48	222612,00		
Akademik alanda arzuların ertelenmesi	Erkek	284	374,45	106342,50	65872	,001
	Kadın	541	433,24	234382,50		

Tablo 2 incelendiğinde Öz Yeterlik Ölçeği'nin alt boyutlarından öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik alt boyutunda ($U=68581$, $p<.05$) ve öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlik alt boyutunda ($U=70199$, $p<.05$) erkek öğretmen adayları ile kadın öğretmen adaylarının puanları arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik ile öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlik boyutlarında kadın öğretmen adaylarının erkek adaylara göre kendilerini daha yeterli gördükleri anlaşılmaktadır. Bunun yanında anlamlı fark ortaya çıkmasa da sınıf yönetimine yönelik öz yeterlik boyutunda erkek öğretmen adaylarının puanlarının daha fazla olduğu görülmektedir.

Akademik Alanda Arzuların Ertelemesi Ölçeği ile yapılan analiz sonucunda da erkek öğretmen adayları ile kadın öğretmen adaylarının puanları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($U=65872$, $p<.05$). Kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre arzularını erteleme düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda kadın öğretmen adaylarının erkek adaylara göre akademik çalışmalarını için arzularından daha kolay vazgeçebildikleri söylenebilir.

Öğretim türü değişkeni için yapılan Mann-Whitney testi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Öğretmen Adaylarının Öz Yeterlik Algıları İle Akademik Alanda Arzularını Erteleme Düzeylerinin Öğretim Türü Değişkenine Göre Farklılığı İçin Yapılan Mann-Whitney testi Sonuçları

	Öğretim Türü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik	I. Öğretim	564	401,14	226241,50	66911,5	.035
	II. Öğretim	261	438,63	114483,50		
Öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlik	I. Öğretim	564	400,83	226069,00	66739	.031
	II. Öğretim	261	439,30	114656,00		
Sınıf yönetimine yönelik öz yeterlik	I. Öğretim	564	403,62	227639,00	68309	.095
	II. Öğretim	261	433,28	113086,00		
Akademik alanda arzuların ertelenmesi	I. Öğretim	564	421,65	237811,50	68722,5	.125
	II. Öğretim	261	394,30	102913,50		

Tablo 3 incelendiğinde Öz Yeterlik Ölçeği'nin alt boyutlarından öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik alt boyutu ($U=66911,5$, $p<.05$) ve öğretim stratejilerine yönelik alt boyutunda ($U=66739$, $p<.05$) I. öğretimde eğitimine devam eden öğretmen adayları ile II. öğretimde eğitimine devam eden öğretmen adaylarının puanları arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik ile öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlik boyutlarında II. öğretimde eğitim gören öğretmen adaylarının I. öğretimde öğrenim görenlere göre kendilerini

daha yeterli gördükleri anlaşılmaktadır. Öz Yeterlik Ölçeği'nin alt boyutlarındaki bu fark, II. öğretime gelen öğrencilerin üniversiteye girişte daha düşük puan almalarına rağmen bu bölümde öğrenim görebilmek için daha fazla maddi ve manevi fedakârlıkta bulunarak öğretmenlik bölümünde okumayı tercih etmelerinden kaynaklandığı düşünülebilir. Diğer yandan anlamlı fark ortaya çıkmaya da I. öğretimde öğrenim gören öğretmen adaylarının II. öğretimde öğrenim gören öğretmen adaylarına göre akademik alanda arzuları erteleme düzeylerinin yüksek olması dikkat çekicidir.

Not ortalaması değişkeni için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Öğretmen Adaylarının Öz Yeterlik Algıları ile Akademik Alanda Arzularını Erteleme Düzeylerinin Not Ortalaması Değişkenine Göre Farklılığı İçin Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Not Ort.	N	\bar{x}	sd	χ^2	P	Fark
Öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik	1. 1-2	122	405,95	2	2,878	,237	
	2. 2-3	571	407,08				
	3. 3-4	132	445,13				
Öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlik	1. 1-2	122	411,80	2	,122	,941	
	2. 2-3	571	411,73				
	3. 3-4	132	419,61				
Sınıf yönetimine yönelik öz yeterlik	1. 1-2	122	416,46	2	,977	,614	
	2. 2-3	571	408,21				
	3. 3-4	132	430,53				
Akademik alanda arzuların ertelenmesi	1. 1-2	122	381,85	2	22,388	,000	2-3
	2. 2-3	571	399,15				1-3
	3. 3-4	132	501,70				

Yapılan analiz sonucunda öğretmen adaylarının akademik alanda arzularını erteleme düzeylerine yönelik görüşlerinin not ortalaması değişkenine göre anlamlı fark oluşturduğu görülmektedir (χ^2 (sd=2, n=825)=22,388, p<.05). Anlamlı fark, not ortalaması 3-4 arasında olan öğretmen adayları ile not ortalaması 1-2 ve 2-3 arasında olan öğretmen adaylarının görüşlerinden kaynaklanmaktadır. Tablodan da anlaşılacağı üzere öğretmen adaylarının not ortalamaları yükseldikçe arzularını erteleme düzeyleri de artmaktadır. Buradan hareketle yüksek not ortalamasına sahip öğretmen adaylarının akademik çalışmalar için anlık arzularından vazgeçebildikleri ya da akademik çalışmalar için arzularını erteleyen öğretmen adaylarının derslerde daha başarılı oldukları söylenebilir. Not ortalaması değişkeni öğretmen adaylarının öz yeterlik algılarında anlamlı fark ortaya çıkarmamıştır.

Bölüm değişkeni için yapılan Kruskall Wallis testi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

Öğretmen Adaylarının Öz Yeterlik Algıları İle Akademik Alanda Arzulanan Erteleme Düzeylerinin Bölüm Değişkenine Göre Farklılığı İçin Yapılan Kruskall Wallis Testi Sonuçları

	<i>Branş</i>	<i>N</i>	\bar{x}	<i>sd</i>	χ^2	<i>P</i>	<i>Fark</i>
Öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik	1. İngilizce	130	389,71	5	18,567	,002	2-3
	2. Güzel Sanatlar	23	297,63				2-5
	3. Matematik ve Fen Bil.	120	429,55				2-6
	4. Sınıf Öğretmenliği	231	394,44				5-4
	5. Türkçe	139	476,19				5-6
	6. Özel Eğitim	182	408,60				5-1
Öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlik	1. İngilizce	130	408,00	5	10,621	,059	
	2. Güzel Sanatlar	23	339,46				
	3. Matematik ve Fen Bil.	120	417,36				
	4. Sınıf Öğretmenliği	231	382,77				
	5. Türkçe	139	448,94				
	6. Özel Eğitim	182	433,91				
Sınıf yönetimine yönelik öz yeterlik	1. İngilizce	130	378,08	5	17,568	,004	1-5
	2. Güzel Sanatlar	23	410,04				3-5
	3. Matematik ve Fen Bil.	120	421,58				4-5
	4. Sınıf Öğretmenliği	231	385,52				6-5
	5. Türkçe	139	481,35				
	6. Özel Eğitim	182	415,33				
Akademik alanda arzuların ertelenmesi	1. İngilizce	130	409,47	5	13,964	,016	1-5
	2. Güzel Sanatlar	23	368,65				4-5
	3. Matematik ve Fen Bil.	120	422,28				6-5
	4. Sınıf Öğretmenliği	231	405,68				
	5. Türkçe	139	473,11				
	6. Özel Eğitim	182	378,38				

Tablo 5 incelendiğinde bölüm değişkenine göre öğretmen adaylarının Öz Yeterlik Ölçeği'nin öğrenci katılımına yönelik alt boyutunda anlamlı fark ortaya çıkmıştır (χ^2 (sd=5, n=825)=18,567, $p < .05$). Anlamlı farkın Güzel Sanatlar bölümünde okuyan öğrencilerin algıları ile Matematik-Fen, Türkçe ve Özel Eğitim Öğretmenliği alanında okuyan öğrencilerin algıları ile Türkçe bölümünde okuyan öğretmen adayları ile sınıf öğretmenliği, İngilizce ve Özel Eğitim Öğretmenliği okuyan öğretmen adaylarının algılarından kaynaklandığı görülmektedir. Güzel Sanatlar bölümünde okuyan

öğrencilerin öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik algılarının düşük olduğunu görülmektedir. Bu durum Güzel Sanatlar bölümünden araştırmaya katılan öğrenci sayısının azlığından kaynaklanabileceği gibi, bu bölümdeki öğrencilerin yetenek sınavıyla bölüme girmeleri ve yetenekleri ile mesleklerini icra edeceklerini düşünmeleri öz yeterlik algılarının düşük çıkmasına neden olmuş olabilir. Bunun aksine Türkçe bölümünde okuyan öğretmen adaylarının öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik algılarının diğer bölümlere nazaran yüksek olduğunu görülmektedir. Bu durumun nedeni Türkçe öğretmen adaylarının derslerinin konuşma, yazma, dinleme, okuma becerilerini kazandırmaya yönelik etkinliklerle dolu olup, ders işlenişinin bu etkinliklerle yürütülmesi olabilir. Diğer alt boyut olan sınıf yönetimine yönelik öz yeterlik alt boyutunda da bölüm değişkenine göre anlamlı fark söz konusudur (χ^2 (sd=5, n=825)=17,568, p<.05). Anlamlı farkın kaynağına bakıldığında bunun, Türkçe bölümünde okuyan öğrencilerle diğer bölümlerde okuyan öğrencilerin algıları arasındaki farktan kaynaklandığı görülmektedir. Sonuç olarak Türkçe bölümünde okuyan öğretmen adaylarının sınıf yönetimi konusunda kendilerini diğer bölümlerde okuyan öğrencilere göre daha yeterli görüldüğü söylenebilir.

Öğretmen adaylarının akademik alanda arzularını erteleme düzeylerine bakıldığında bölüm değişkeni açısından anlamlı farkın olduğu görülmektedir (χ^2 (sd=5, n=825)=13,964, p<.05). Anlamlı fark Türkçe bölümünde okuyan öğretmen adayları ile Özel Eğitim, Sınıf Öğretmenliği ve İngilizce bölümünde okuyan öğrencilerin arzularını erteleme düzeylerinden kaynaklanmaktadır. Türkçe bölümünde okuyan öğretmen adaylarının akademik çalışmaları için geçici arzuların daha kolay vazgeçebildikleri görülmektedir. Anlamlı fark ortaya çıkmaya da mesleklerini yetenekleriyle icra eden Güzel Sanatlar bölümünde okuyan öğretmen adaylarının arzuları erteleme düzeylerinin de diğer bölümlere göre düşük olması dikkat çekicidir.

Öğretmen adaylarının öz yeterlik algıları ile akademik alanda arzularını erteleme düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik yapılan korelasyon analizi sonucu Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Öğretmen Adaylarının Öz Yeterlik Algıları ile Akademik Alanda Arzularını Ertelene Düzeyleri Arasındaki İlişki Dağılımı

<i>Değişken</i>	1.	2.	3.	4.
1. Öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik	1			
2. Öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlik	,793**	1		
3. Sınıf yönetimine yönelik öz yeterlik	,724**	,749**	1	
4. Akademik alanda arzuların ertelenmesi	,161**	,166**	,133**	1

** p< .01

Tablo 6 incelendiğinde Akademik Alanda Arzuların Ertelenmesi Ölçeği ile Öz Yeterlik Ölçeği'nin tüm alt boyutları arasında düşük düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler olduğu

görülmektedir. Öğretmen adaylarının akademik alanda arzularını erteleme düzeyleri ile öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik algıları ($r=,161$, $p<.01$), öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlik algıları ($r=,166$, $p<.01$), sınıf yönetimine yönelik öz yeterlik algıları ($r=,133$, $p<.01$) arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Bunun yanında Öz Yeterlik Ölçeği'nin tüm alt boyutları birbiriyle yüksek düzeyde anlamlı pozitif ilişkilidir. Bu durumda öğretmen adaylarının arzularını erteleme düzeyi arttıkça öz yeterlik algılarının da düşük düzeyde arttığı ya da akademik alanda arzularını erteleme düzeylerinin azalmasıyla öz yeterlik algılarının da düşük düzeyde azaldığını söylenebilir.

Tartışma

Öğretmen adaylarının akademik alanda arzularını erteleme düzeyleri $\bar{x}=2,62$ puanla “Belki B’yi seçerim” şeklindedir. İki seçenekli olan ölçek maddelerinin “B” seçeneği incelendiğinde öğretmen adaylarının daha yüksek not alma ihtimalini artırmak için evde kalıp ders çalışma, dersler bitene kadar geziye çıkmayı erteleme gibi daha çok akademik çalışmalara yönelik çalışmalara yer veren maddeleri işaretledikleri anlaşılmaktadır. Bu durumda öğretmen adaylarının kısmen de olsa akademik çalışmaları için arzularını erteledikleri görülmektedir. Öğretmen adaylarının öz yeterlik algılarının $\bar{x}=3,81$ ortalama puanla “oldukça yeterli” seviyesinde olup, kendilerini yeterli gördükleri anlaşılmaktadır. Bu bulgular adayların mesleki anlamda “oldukça yeterli” düzeyinde kendilerini yeterli gördüklerini gösterirken, akademik alanda da arzularını kısmen ertelediklerini göstermektedir.

Cinsiyet değişkeni açısından kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarından Öz Yeterlik Ölçeği'nin öğrenci katılımı ve öğretim stratejileri boyutlarında ve arzuların ertelemeğinde daha yüksek puana sahip oldukları görülmektedir. Bu bulgu kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre bu boyutlarda kendilerini daha yeterli gördüklerini göstermektedir. Bunun yanında anlamlı fark ortaya çıkmasa da sınıf yönetimine yönelik öz yeterlik boyutunu erkek öğretmen adaylarının kadın öğretmen adaylarına göre yüksek puanlaması dikkat çekicidir. Öğretmen adaylarının arzularını erteleme düzeyleri incelendiğinde ise kadın öğretmen adaylarının akademik çalışmaları için arzularından vazgeçebildikleri görülmektedir. Benzer bir şekilde Özer ve Altun da (2011) akademik erteleme nedenleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki tespit etmiştir.

Öğretim türü değişkeni açısından, öğrenci katılımına yönelik öz yeterlik ile öğretim stratejilerine yönelik öz yeterlik boyutlarında II. öğretimde öğrenim gören öğretmen adaylarının I. öğretimde öğrenim görenlere göre kendilerini daha yeterli gördükleri anlaşılmaktadır. Öz Yeterlik Ölçeği'nin alt boyutlarındaki bu fark, II. öğretime gelen öğrencilerin üniversiteye girişte daha düşük puan almalarına rağmen bu bölümde öğrenim görebilmek için daha fazla maddi ve manevi fedakârlıkta bulunarak öğretmenlik bölümünde okumayı tercih etmelerinden kaynaklandığı düşünülebilir. Diğer yandan anlamlı fark ortaya çıkmasa da I. öğretimde öğrenim gören öğretmen adaylarının II. öğretimde öğrenim gören öğretmen adaylarına göre akademik alanda arzuları erteleme düzeylerinin yüksek olması dikkat çekicidir.

Not ortalaması değişkeni açısından öğrencilerin arzularını erteleme düzeyleri arasında anlamlı fark ortaya çıkmış olup, öğrencilerin not ortalaması arttıkça arzularını erteleme düzeylerinin de arttığı görülmüştür. Yani öğrenci başarısının arzularını erteleme düzeyiyle doğru orantılı olduğunu söylemek mümkündür. Avcı ve Erden (2013) de yaptıkları çalışmada benzer sonuçlara ulaşmış olup, sonuçlar birbirini destekler niteliktedir. Öğretmen adaylarının not ortalaması ise öz yeterlik algılarında anlamlı fark ortaya koymamıştır. Buradan hareketle not ortalaması değişkeninin öğretmen adaylarının öz yeterlik algılarını etkileyen bir değişken olmadığı sonucuna ulaşılabilir.

Bölüm değişkeni açısından Türkçe Öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adayları Öz Yeterlik Ölçeği'nin öğrenci katılımı boyutunda Sınıf Öğretmenliği, Özel Eğitim Öğretmenliği ve İngilizce alanında okuyan öğrencilerden anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bunun yanında Güzel Sanatlar bölümünde okuyan öğrencilerin, öğrenci katılımı boyutunda Matematik, Türkçe ve Özel Eğitim Öğretmenliği alanında okuyan öğrencilerden anlamlı şekilde farklılaştığı ve bu alt boyutta kendilerini yeterli görmedikleri anlaşılmaktadır. Bu durum Güzel Sanatlar bölümünden araştırmaya katılan öğrenci sayısının azlığından kaynaklanabileceği gibi, bu bölümdeki öğrencilerinin yetenek sınavıyla bölüme girmeleri ve yetenekleri ile mesleklerini icra edeceklerini düşünmelerinden kaynaklanabilir. Sınıf yönetimine yönelik öz yeterlik alt boyutunda Türkçe bölümünde öğrenim gören adaylarının diğer bölümlerde öğrenim gören adaylardan daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Bu durum yine Türkçe dersinin içeriğinde yer alan etkinliklerle açıklanabilir. Akademik Alanda Arzuları Erteleme Ölçeği'nde ise Türkçe bölümünde okuyan adayların arzularını erteleme düzeylerinin daha yüksek olduğu, yani akademik çalışmalar yapmak için arzularından diğer bölümlerde okuyan öğrencilere göre vazgeçebildikleri anlaşılmaktadır.

Öğretmen adaylarının öz yeterlikleri ile akademik anlamda arzuları erteleme düzeyleri arasındaki pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki söz konusudur. Bu durumda öğretmen adaylarının öz yeterliğine yönelik algıları arttıkça, arzuların ertelenmesine yönelik algılarının düşük düzeyde arttığı ya da tam tersi öz yeterlik algısı azaldıkça arzuların ertelenmesine yönelik algılarının da azaldığı söylenebilir. Diğer bir ifade ile öz yeterlik algısı yüksek adayların aynı zamanda akademik alanda arzuları erteleme düzeyleri yüksek adaylar olduğu söylenebilir. Bir başka açıdan bakılırsa mesleki anlamda kendilerini yeterli gören adaylar akademik çalışmalarını yapmak için arzularını daha kolay erteleyebilmektedirler. Balkıs ve Duru (2007) ise bu çalışmanın aksine erteleme davranışı ile öz yeterlik arasında negatif yönde ilişki olduğunu belirtmiştir. Fakat bu negatiflik kişilerin akademik alanda arzularını ertelemesi değil akademik davranışlarını ertelemesine yöneliktir. Buradan hareketle her iki çalışma sonucunun birbiriyle paralellik gösterdiği söylenebilir.

Eğitim fakültelerinde bölümlerin öz yeterlik algılarına ilişkin eksiklikleri dikkate alınarak seçmeli formasyon derslerinin programda yer alması veya derslerin çeşitlendirilmesi ile öğretmen adaylarının öz yeterlik algılarının yükseltilmesi sağlanabilir. Öğretmenlik uygulamasının daha yoğun olarak yapılması, öğretmen adaylarına meslekleriyle ilgili eksiklikleri daha rahat görme imkânı sağlayacaktır. Akademik alanda arzuların ertelenmesinin ardından getirdiği başarıyı özendirmek adına üniversitelerde çeşitli konferanslar, tanıtım ve kariyer günleri düzenlenebilir.

Kaynaklar

- Albion, P. (1999). Self-efficacy beliefs as an indicator of teachers' preparedness for teaching with technology. Paper presented at *10th International Conference of the Society for Information Technology Teacher Education (SITE)*, San Antonio, TX, United States.
- Avcı, S. (2008). *Öğretmen adaylarının, gelecek zaman algıları, akademik alandaki arzularını erteleme konusundaki isteklilikleri, algılanan araçsallıkları, sosyo-ekonomik düzeyleri ve akademik başarıları arasındaki açıklayıcı ve yordayıcı ilişkiler örüntüsü*. (Yayınlanmamış doktora tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Balkıs, M. & Duru, E. (2007). Erteleme davranışı ile ilişkili temel karakteristik ve boyutların psikolojik danışma ve rehberlik çerçevesinde incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7(1), 349-385.
- Bandura, A. (1997). *Self efficacy-the exercise of control*. W.H. Freeman and Company, Newyork.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (11. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Steca, P., & Malone, P. S. (2006). Teacher self-efficacybeliefs as determinants of job satisfaction and students' academic achievement: A study at the school level. *Journal of School Psychology*, 44, 473-490.
- Çapa, Y., Çakıroğlu, J., & Sarıkaya, H. (2005). The development and validation of aTurkish version of teachers' sense of efficacy scale. *Eğitim ve Bilim (Education and Science)*, 30(137), 74-81.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler* (7. Baskı). Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti.
- Özer, A. & Altun, E. (2011). Üniversite öğrencilerinin akademik erteleme nedenleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(21), 45-72.
- Pajares, M. F. (1992). Teachers' beliefs and educational research: *Cleaning up a messy construct*. *Review of Educational Research*, 62(3), 307-332